

AKRAN BASKISI, AKADEMİK BAŞARI VE YAŞ DEĞİŞKENLERİNE GÖRE LİSE ÖĞRENCİLERİNİN RİSK ALMA DAVRANIŞININ YORDANMASI

HIGH SCHOOL STUDENTS' RISK-TAKING BEHAVIOUR IS PREDICTED BY PEER PRESSURE, ACHIEVEMENT AND AGE VARIABLES

Binnaz KIRAN ESEN*

ÖZET: Bu araştırmada, lise öğrencilerin risk alma davranışlarını, akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenlerinin ne derece yordadığı incelenmiştir. Bu çalışma, 2001-2002 öğretim yılında liseye devam eden 15-18 yaş arası 684 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Akran baskısını belirlemek için Kıran (2002) tarafından geliştirilen Akran Baskısı Ölçeği, risk alma davranışlarını belirlemek için ise Kıran (2002) tarafından geliştirilen Ergenlerde Risk Alma Ölçeği kullanılmıştır. Akademik başarıya ait bilgiler birinci dönem karne notlarından saptanmıştır. Veriler regresyon analiz tekniği ile test edilmiştir. Sonuçlar, ele alınan değişkenlerden akademik başarının, risk alma davranışını negatif yönde anlamlı olarak yordadığını, akran baskısı ve yaş değişkenlerinin ise pozitif yönde anlamlı olarak yordadığını göstermektedir. Bağımsız değişkenlerin birlikte ele alındığı çoklu regresyon analizinde üç değişkenin birlikte risk alma davranışının % 54'ünü açıkladığı görülmüştür. Adımsal regresyon analizinde de bu üç değişkenin risk alma davranışını anlamlı olarak yordadığı sonucu elde edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: ergenlik, risk- alma davranışı, akran baskısı, akademik başarı

ABSTRACT: In this research the prediction level of risk-taking behaviour obtained by peer pressure, achievement, and age is examined. This study is executed in 2001-2002 academic year on 684 high school students who are between ages 15 and 18.

Peer Pressure Scale developed by Kıran (2002) is used for defining peer pressure, Risk-Taking Behaviour Scale in Adolescent Developed by Kıran (2002) is used for defining risk-taking behaviour. Achievement information are determined from first semester grades of students. Data are tested by regression analysis. The results of research shows the facts that risk-taking behaviour is predicted meaningfully in negative direction by one of the variables "achievement" and in positive direction by the other variables "peer pressure" and "age". In the multiple regression

analysis, it is found that three variables altogether explain 54% of risk-taking behaviour. Also it is found in stepwise regression analysis that risk-taking behaviour is predicted meaningfully by these three variables.

Keywords: adolescent, risk-taking behaviour, peer pressure, achievement.

1. GİRİŞ

Ergenlik, bireyin gelişimin olumlu olması için fırsatlar sağlayan bir dönemdir. Ancak, bireylerin riskli davranışlara en fazla katıldıkları dönem olduğu da unutulmamalıdır. Riskli davranışlara katılma ile ergenler önemli tehlikelerle karşı karşıya gelebilir. Bu da çoğu zaman içinde bulunulan yaş, sosyal çevre ve arkadaş gruplarıyla ilgilidir.

Risk alma davranışları, genel olarak sağlığı tehlikeye atan ve hayati tehlike yaratan, yani hastalık veya ölümle sonuçlanma ihtimali yüksek davranışlar olarak belirtilir (Alexander ve diğerleri., 1990; Smith, 2001). Riskli davranışların psikososyal sonuçları da, biyomedikal sonuçları kadar zarar vericidir. Tehlikeyi göze alıp, ona yönelme veya yönelmeme; riski ve sonucu kişinin bilişsel yapısında değerlendirmesi ile şekillenen bir davranıştır (Tarkun ve Aydın, 1996). Risk almak veya tehlikeyi göze almak, kişiden kişiye değişen bir durumdur. Risk alma davranışları : Trafikle ilgili risk alma davranışları, cinsellikle ilgili risk alma davranışları, madde kullanımıyla ilgili risk alma davranışları ve

* Öğr. Gör. Dr. Yıldız Teknik Üni. EBB Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Anabilim Dalı, e-mail: kiran@yildiz.edu.tr

tehlikeli sporlarla ilgili risk alma davranışları şeklinde dört grupta incelenebilir (Gonzalez ve diğerleri., 1994; Smith, 2001).

Ayrıca bu dört gruba da girmeyen diğer risk alma davranışları olarak ; bıçak taşıma, fiziksel kavgaya karışma, saldırganlık, intihar düşüncesi ve intihar girişimi sayılabilir (Bayar,1999). Perry (2000), mağazadan mal çalmak, uzun süreli gürültülü müzik dinlemek, gençlik çetelerine katılmak, uzun süreli televizyon izlemek, video oyunlarını oynamak ve okula devamsızlık davranışlarının da ergenlikte görülen riskli davranışlar olduğunu, uzun ve kısa sürede sağlığı etkilediğini belirtmektedir. Ergenlerin, riskli davranışlara katılımını; yaşadıkları akran baskısı, potansiyel psikososyal güçlükler, ergenlerin arkadaş seçimi ve buna yönelik tutum ve davranışları, riskli davranışa katılmada elde edebilecekleri kârın yüksekliği, aile içi uyumsuzluklar ve olumsuz yaşantılara sahip olup olmalarıyla birlikte buldukları yaş ve cinsiyetleri de etkilemektedir (Siegel ve Cousins, 1994; Liang ve Jemerin, 1995; Bayar, 1999; Fischhoff, Crowell & Kipke, 1999; May, Nichols & Eltzroth, 1999; Santor, Messervey & Kusumakar, 2000; Gullone ve Moore, 2000; Gullone, Moore, Moss & Boyd, 2000). Bir çok değişkenle ilişkili olması risk alma davranışına çok boyutlu yaklaşılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada, ergenlikte risk alma davranışına katılmanın yordayıcıları olarak; akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenlerinin etkisi sınanmıştır.

Akran gruplarında yaşanan, özellikle dolaylı baskı sonucu, bazı ergenler risk alma davranışı gösterebilirler (Foreman, 2001). Akran baskısıyla risk alma davranışının ilişkili olduğunu gösteren bir çok araştırma vardır (Pearl, Bryan ve Herzong, 1990; May ve diğerleri, 1999; Santor ve diğerleri, 2000; Foreman, 2001; Kıran, 2002).

Ergenlik döneminde, aileden uzaklaşılarak akranlarla daha fazla zaman geçirilmeye başlanılır (Dusek, 1987; Brown, Feldman & Elliott, 1990; Helsen ve Vollebergh & Meeus, 2000; Cook & Dayley, 2001). Bu dönemde yoğunlaşan ait olma, kabul görme, bağlanma gibi sosyal ge-

reksinimler, ergenin tamamen akran grubunun kontrolüne girmesine yol açabilir (Aydın, 1999). Akran grubunun kontrolüne girme aynı zamanda akran baskısını da getirmektedir.

Akran baskısı, bireyin sahip olduğu akran gruplarının aktivitelerinde bir şeyi yapmak için bireye ısrar etmesi ve cesaretlendirmesidir (Santor ve diğerleri, 2000). Akran baskısı çoğu zaman dolaylı olarak yaşanır. Dolaylı yöntemler, birinden etkilenildiğinin tamamen farkına varılmadan etkinin meydana gelmesine yol açar (Ryan, 2000). Grup içerisinde risk alma davranışlarının ergenlere sağladığı, kendi hayatlarını kontrol etme, geleneksel topluma ve yetişkin otoritesine direnmenin ifadesi, kişisel kimliğini doğrulama, akran gruplarına kabul edilme ve gençlik kültürünü benimseme gibi olanaklar vardır (Gonzalez ve diğerleri, 1994).

Ergenlerde risk alma davranışı ile ilişkili olduğu düşünülen bir diğer değişken ise akademik başarıdır. Okul döneminde başarısızlık, ilkokuldan yüksek öğrenime kadar her dönemde görülen, türlü nedenlerle ortaya çıkan bir sorundur. Genel olarak bu başarısızlığın öğrenciden, aileden ve eğitim-öğretim yapılan kurumlardan gelen nedenleri vardır. Özellikle ergenlik döneminde yoğunluk kazanan duygusal nedenler ve olumsuz akran ilişkileri bu dönemdeki başarısızlığın nedenlerindedir. Bu dönemde görülen duygusal zorlanmalar ve dahil olduğu akran grubu ergenlerin, riskli davranışlara katılmalarında etkili olmaktadır. Akademik etkinlikler dışındaki etkinliklere daha fazla zaman ayırma, okuldan kaçma, kopya çekme gibi riskli davranışlara katılma öğrencinin okulda başarısız olmasında etkili olabilir. Düşük akademik başarıya sahip gençler, çoğu zaman riskli davranışlar içinde kabul edilen antisosyal davranışları daha fazla göstermektedirler (Ma, Shek, Ping & Oi Bun Lam, 2000).

Tehlikeye atılmak, riskli kişilerin psikolojik yapısı ve değerleriyle ilişkili olduğu kadar, yaş faktörüyle de ilişkilidir (Vander-Zanden, 1997). Özellikle ergenlik yılları, yüksek risk potansiyeli taşıyan yıllar olarak kabul edilmektedir. Yaş değişkeninin, risk alma davranışının anlamlı

yordayıcısı olduğunu gösteren araştırmalar da vardır (Bayar, 1999; Gullone ve Moore, 2000; Gullone ve diğerleri, 2000). Bu araştırmalara göre, gençler ilk ergenlikte son ergenliğe göre daha fazla risk alma davranışına katılmaktadır

1.1. Amaç

Bu çalışmada, yukarıda tartışılan görüşler ışığında, lise öğrencilerin risk alma davranışlarını, akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenlerinin anlamlı olarak yordayıp yordamadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenleri;

1. Ayrı ayrı risk alma davranışının ne kadarını yordamaktadır?

2. Hepsini birlikte risk alma davranışının ne kadarını yordamaktadır?

3. Bu değişkenlerin risk alma davranışını yordamadaki güçleri nedir?

2. YÖNTEM

2.1 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, İstanbul il sınırları içinde liseye devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem grubu seçilirken rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. 2001-2002 öğretim yılında İstanbul il sınırları içinde bulunan liselerden 10 lise rastgele örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Daha sonra bu liselere devam eden 15-18 yaş arası öğrenciler arasından rastgele örnekleme yoluyla 684 öğrenci örneklem grubunu oluşturmak amacıyla seçilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, biri ergenlerin yaşadığı akran baskısını belirlemek, diğeri ise risk alma davranışını saptamak amacıyla iki farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. Öğrencilerin akademik başarılarına ilişkin veriler I. Dönem karne notlarının ağırlıklı not ortalamasının belirlenmesiyle elde edilmiştir.

1. Akran Baskısı Ölçeği (ABÖ): Kıran (2002) tarafından geliştirilen Akran Baskısı Ölçeği (ABÖ), ergenlik döneminde bulunan genç-

lerin yaşadıkları akran baskısını ölçmeyi amaçlayan beş dereceli likert tipi bir ölçektir. ABÖ'nün iki alt ölçeği bulunmaktadır. Ölçeğin tamamı için Cronbach alpha katsayısı (34 Madde) .90, Direkt Akran Baskısı Alt ölçeği için (19 Madde) .89, Dolaylı Akran Baskısı Alt ölçeği için (15 Madde) .82'dir. Ayrıca test- tekrar test güvenilirlik katsayısı ölçeğin tamamı için .82, Direkt Akran Baskısı Alt ölçeği için .74, Dolaylı Akran Baskısı Alt ölçeği için .79 bulunmuştur. ABÖ'nün geçerlik çalışmasında yapı geçerliğini saptamak amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen iki faktörün açıkladıkları toplam varyans %40, 527'dir. Ölçekten tek bir puan elde edilmektedir. Ölçekten alınan puanların yüksek olması akran baskısının yüksek, düşük olması ise akran baskısının düşük olduğunu göstermektedir.

II. Ergenlerde Risk Alma Ölçeği (ERAÖ):

Bu çalışmada, öğrencilerin risk alma davranışlarını ölçmek için, Gullone ve arkadaşlarının (2000) geliştirmiş oldukları "The Adolescent Risk-Taking Questionnaire" ölçeğinden yararlanılarak, Kıran (2002) tarafından geliştirilen "Ergenlerde Risk Alma Ölçeği (ERAÖ)" kullanılmıştır. ERAÖ, ergenlerin risk aldıkları çeşitli davranışları gösteren maddelerden oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçek Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma Alt Ölçeği (16 madde), Trafikle İlgili Risk Alma Alt Ölçeği (6 madde) ve Madde Kullanımıyla İlgili Risk Alma Alt Ölçeği olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. ERAÖ'nün güvenilirliğini belirlemede iç tutarlılık için Cronbach Alpha katsayısı ve kararlılık anlamındaki güvenilirliğini belirlemek içinse test-tekrar test yöntemi kullanılmıştır. ERAÖ'nün Alpha güvenilirlik katsayısı ölçeğin tümü için .88, Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma Alt Ölçeği için .84, Trafikle İlgili Risk Alma Alt Ölçeği için .74 ve Madde Kullanımıyla İlgili Risk Alma Alt Ölçeği içinse .62 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test yöntemiyle elde edilen güvenilirlik katsayısı ise ölçeğin tümü için .85, Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma Alt Ölçeği için .76, Trafikle İlgili Risk Alma Alt Ölçeği için .67 ve Madde Kullanımıyla İlgili Risk Alma Alt Ölçeği içinse .64 olarak bulunmuştur. Benzer ölçek-

ler geçerliği için, ERAÖ ile Bayar (1999) tarafından geliştirilen Risk Alma Ölçeği aynı gruba uygulanmış ve iki ölçeğin toplam puanları arasında korelasyon .87 olarak bulunmuştur. ERAÖ'nün geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin bulgular, ölçeğin güvenle kullanılabilceğini göstermektedir.

2.3. Verilerin Analizi

Değişkenlerin her birinin tek başına öğrencilerin risk alma davranışını anlamlı olarak yordayıp yordamadığını kontrol etmek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Daha sonra ele alınan üç yordayıcı değişkenin birlikte risk alma davranışının ne kadarını açıkladığını belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Son olarak, değişkenlerin tamamının adimsal olarak risk alma davranışını yordamadaki gücünü sınamak için adimsal (stepwise) regresyon analiz tekniği uygulanmıştır. Araştırmada hata payı 0.05 olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmanın amacına uygun olarak yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular, aşağıda tablolar ve tablolara ait açıklamalarla birlikte verilmiştir.

1. Akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenleri risk alma davranışını yordamakta mıdır?:

Akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenlerinin her birinin tek başına anlamlı olarak risk alma davranışını yordayıp yordamadığını kontrol etmek amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo. 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Akran Baskısı, Akademik Başarı Ve Yaş Değişkenlerinin Her Birinin Tek Başına Risk Alma Davranışını Anlamlı Olarak Yordayıp Yordamadığına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Özet Tablosu

Yordayıcı Değişken	Regrasyon Katsayısı	Standart Hata	R	R ²	Regrasyon Sabiti	t	p
Akran Baskısı	.722	.028	.722	.521	4.719	27.224	0.000
Başarı	-.420	.636	.420	.176	65.033	12.081	0.000
Yaş	.219	.761	.219	.048	-29.863	5.868	0.000

Tablo 1. incelendiğinde, akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenlerinin her birinin risk alma davranışını anlamlı olarak yordadığı (p<0.05) görülmektedir. Değişkenler tek tek ele alındığında, risk alma davranışının; %52'sini (R₌ .521) akran baskısı değişkeni, % 18'sini (R₌.176) akademik başarı değişkenini, % 5'ini (R₌ .048) ise yaş değişkeni yordamaktadır. Ele alınan üç yordayıcı değişkenden akademik başarı ile risk alma davranışı arasında negatif yönde, diğer yordayıcı değişkenlerle risk alma davranışı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Yordayıcı değişkenlere ait regresyon katsayıları incelendiğinde akran baskısı değişkeninin en yüksek (.722), yaş değişkeninin ise en düşük regresyon katsayısına (.219) sahip olduğu görülmektedir.

2. Akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenlerinin hepsi birlikte risk alma davranışının ne kadarını yordamaktadır?

Akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenlerinin hepsinin birlikte risk alma davranışını anlamlı olarak yordayıp yordamadığını kontrol etmek amacıyla yapılan çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo. 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2'de görüldüğü gibi akademik başarı değişkeni, risk alma davranışını negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır. Akran baskısı ve yaş değişkenleri risk alma davranışını pozitif yönde anlamlı olarak yordamaktadır. Araştırmada incelenen üç yordayıcı değişken birlikte risk alma davranışındaki değişimin % 54'ünü (R₌ .541) açıklayabilmekte, risk alma davranışındaki değişimin %46'sının ise diğer değişkenlerle açıklanabileceği görülmektedir. Çoklu regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, akran bas-

Tablo 2. Akran Baskısı, Akademik Başarı Ve Yaş Değişkenlerinin Birlikte Risk Alma Davranışının Ne Kadarını Açıkladığına İlişkin Çoklu Regrasyon Analizi Özet Tablosu

Yordayıcı Değişken	Regrasyon Katsayısı	Standart Hata	R	R ²	t	P
Sabit	-24,346	9.317	.736	.541	2.613	0.009
Akran Baskısı	.664	.031			22.543	0.000
Başarı	-.091	.541			3.073	0.002
Yaş	.110	.539			4.162	0.000

kısı değişkeninin en yüksek (.664), akademik başarı değişkeninin ise en düşük (-.091) regresyon katsayısına sahip olduğu görülmektedir.

3. Akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenlerinin risk alma davranışını yordamadaki güçleri nedir?

Akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenlerinin risk alma davranışını yordamadaki güçlerini sınamak amacıyla yapılan adımsal (stepwise) regrasyon analizi sonuçları Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Risk Alma Davranışının Yordayıcıları Olarak, Akran Baskısı, Akademik Başarı Ve Yaş Değişkenlerine İlişkin Adımsal Regrasyon Analizi Özet Tablosu

Yordayıcı Değişken	Ana. Adım	Regrasyon Katsayısı	Standart Hata	R	R ²	F	P
Akran Baskısı	1	.664	.031	.722	.521	741.135	0.000
Akran B. Ve Yaş	2	.110	.539	.731	.535	20.659	0.000
Akran B. Yaş ve Başarı	3	-.091	.541	.736	.541	9.443	0.002

Tablo 3'de görüldüğü gibi, analize alınan tüm bağımsız değişkenlerin birlikte akran baskısının % 54'ünü yordadığı (F= 9.443, p< 0.002) görülmektedir.

Adımsal regrasyon analizinde, değişkenler sırayla analize katılmaktadır. Önce 1. değişkenin, daha sonra 1. ve 2. değişkenin yordayıcılığı test edilerek her defasında bir değişken daha analize sokularak bağımlı değişkeni yordama güçleri incelenir. Bu çalışmada sonuç olarak akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenleri bir arada risk alma davranışının ancak % 54'ünü yordamaktadır. Bu değişkenlerin toplam varyansa katkıları 0.05 düzeyinde 1 ve 680 serbestlik derecesi ile anlamlıdır (F= 9,443).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre, ele alınan değişkenlerden akademik başarı risk alma davranışını negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır. Akran baskısı ve yaş değişkenleri ise pozitif yönde anlamlı olarak yordamaktadır.

Risk alma davranışı ile akran baskısı arasında ilişki olduğunu ortaya koyan araştırmalar varken (Pearl, Bryan ve Herzong, 1990; May ve diğerleri, 1999; Farrell ve diğerleri, 2000; Santor ve ark., 2000; Kıran, 2002), ilişkinin yordayıcı-

lığına ait çok fazla araştırmaya rastlanılmamıştır. Ergenlerde risk alma davranışının değişimini, akran baskısı ve yaş değişkeninin yordamasına yönelik daha önce yapılan araştırmalardan Pearl, Bryan ve Herzong (1990), genç erkeklerin daha fazla akran baskısı yaşadıklarını ve riskli davranışlara katılma ihtimallerinin daha fazla olduğunu belirtirlerken, Bayar (1999) risk alma davranışının 7., 9. ve 11. sınıflarda arttığını üniversite yıllarında ise azaldığını söylemektedir. Ayrıca ilk ergenlikte olanların son ergenlikte olanlara göre daha fazla riskli davranışlara katıldıkları belirtilmektedir (Gullone ve Moore, 2000; Gullone ve diğerleri, 2000). Bahsedilen araştırmaların sonuçları bu çalışmada elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

Ergenlikte risk alma davranışıyla ilgili araştırmalar incelendiğinde, risk alma davranışı ve akademik başarının birlikte ele alındığı araştırmalara rastlanılmamıştır. Ancak Ma ve arkadaşları (2000), yüksek akademik başarıya sahip ergenlerin, düşük akademik başarıya sahip olanlardan daha az antisosyal davranışlar gösterdiğini belirtmektedirler. Çoğu zaman antisosyal davranışlar risk alma davranışları içerisinde düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında bu sonuçun, araştırmadan elde edilen akademik başarı risk alma davranışını negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır bulgusunu desteklediği söylenebilir.

Vander-Zanden(1997), riskli davranışlara katılmanın, bireyin uzun dönemli sağlığına, güvenliğine ve mutluluğuna engel olduğunu belirtmektedir. Bu zararı önlemede araştırmadan elde edilen bu bulgu önemli yararlar sağlayabilir. Şöyle ki; sadece öğrencilerin yaşadığı akran baskısının düzeyinin, akademik başarı ve yaşlarının bilinmesiyle, risk alma davranışı konusundaki risk grupları saptanabilir. Böylece bireylerin herhangi bir zarar görmemesi için gerekli önlemler alınarak risk kaynakları ortadan kaldırılabilir. Lise öğrencilerinin risk alma davranışlarını yordayıcı değişkenleri saptamak amacıyla daha çok değişkenin etkisi; ilk orta ve son ergenlikte bulunmanın ve aile yapısının risk alma davranışındaki değişimin ne kadarını açıklayabildiğinin araştırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alexander, C. S. ve diğerleri (1990). A measure of risk taking for young adolescents: reliability and validity assessments, *Journal of Youth and Adolescence*, 19 (6), 559- 569.
- Aydın, Ayhan. (1999). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bayar, Nalan. (1999). *Ergenlerde risk alma davranışı: içtepisellik, aile yapısı ve demografik değişkenler açısından gelişimsel bir inceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Brown, B. B., S. S. Feldman. & G. R. Elliott. (1990). *At the threshold: The developing adolescent*. Cambridge: Harvard Uni. Press.
- Cook, Dennis. & J. Dayley. (2001). Developmental

psychology - student netletter, <www.mc.maricopa.edu/academic/psychology/dev/fall199/peer_pressure.>

- Dusek, Jerome B. (1987). *Adolescent development and behavior*, New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Farrell, Albert D. Ve diğerleri (2000). The structure of self-reported aggression, drug use, and delinquent behaviors during early adolescence, *Journal of Clinical Child Psychology*, 29 (2), 282- 293.
- Fischhoff, B., N. A. Crowell. & M. Kipke. (1999). *Decision adolescent making –implications for prevention programs*, Washington: National Academy Press.
- Foreman J. (2001). Adolescence: change and continuity-peer pressure, <www.yahoo.com/bin/search?p=peer+pressure&y=v&e> 05. 02. 2001
- Gonzalez, J.T. ve diğerleri (1994). Adolescents' perceptions of their risk taking behavior, *Adolescence*, 29 (115), 701- 709.
- Gullone, E. & S. Moore. (2000). Adolescent risk-taking and 5- faktor model of personality, *Journal of Adolescence*, 23(4), 393-407
- Gullone, E., S. Moore, S. Moss, & C. Boyd (2000). The adolescent risk-taking questionnaire: development and psychometric evaluation, *Journal of Adolescent Research*, 15 (2), 231-251
- Helsen, M., W. Vollebergh. & W. Meeus. (2000). Social support from parents and friends and emotional problems in adolescence, *Journal of Youth and Adolescence*, 29 (3), 319-335
- Kiran, Binnaz (2002). *Akran baskısı düzeyi farklı olan öğrencilerin risk alma, sigara içme davranışı ve okul başarılarının incelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üni., Ankara
- Liang, S. W. & J. M. Jemerin (1995). Life events, cardiovascular reactivity, and risk behavior in adolescent boys, *Pediatrics*, 96 (6), 1101-1106
- Ma, H. K., D.T.L. Shek, C. Ping & C. Oi Bun Lam (2000). Parental, peer and teacher influences on the social behavior of kong kong chinese adolescents, *Journal of Genetic Psychology*, 161 (1), 65- 79
- May, D. C. J. D. Nichols. & P. L. Eltzroth. (1999). Risky behaviors among adolescents in the midwest: personal gratification or peer pressure?, *Paper presented at American Educational Research Association*, Montreal, Canada.
- Pearl, R., T. Bryan & A. Herzong (1990). Resisting or acquiescing to peer pressure to engage in misconduct: adolescents' expectations of probable consequences. *Journal of Youth and Adolescence*, 19 (1), 43-45
- Perry, C.L. (2000). Preadolescent and adolescent influences on health, *Promoting health: Intervention Strategies From social and Behavioral Research*, Washington D.C: National Academy Press, 217-244

- Ryan, A. M. (2000). Peer groups as a context for the socialization of adolescents' motivation, engagement and achievement in school, *Educational Psychologist*, 35 (2), 101-112
- Santor, D. A., D. Messervey. & V. Kusumakar. (2000). Measuring peer pressure, popularity, and conformity in adolescent boys and girls: predicting school performance, sexual attitudes, and substance Abuse, *Journal of Youth and Adolescence*, 29 (2), 163-182
- Siegel, A. W. & J. H. Cousins (1994). Adolescents' perceptions of the benefits and risks of their own risk taking, *Journal of Emotional & Behavioral Disorders*, 2 (2), 89-99
- Smith, M.L. (2001) Adolescence: change and continuity-peer pressure, <www.yahoo.com/bin/search?p=peer+pressure&y=y&e>, 05. 02. 2001
- Tarkun, E. ve B. Aydın (1996) Risk alma davranış ölçeği, 2. *Ulusal Eğitim Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul: M. Ü. Atatürk Eğit. Fak., 161-170
- Vander- Zanden, J. W. (1997). *Human development*, New York: The Mc Graw-Hill Companies, INC, (Sixth Edition.)